

دوفصلنامه علمی مطالعات حقوق بشر اسلامی / دوره نهم، شماره هجدهم، بهار و تابستان ۱۳۹۹

DOR: 20.1001.1.23225637.1399.9.1.7.0

نوع مقاله: پژوهشی

(صص ۱۶۸-۱۴۳)

تحلیل مضمون اسناد دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه جمهوری اسلامی ایران

محمد محمودی کیا^۱

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۸/۱۷

پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۰۹

چکیده

این مقاله با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون، مبتنی بر اسناد دعاوی حقوقی بشری اتحادیه اروپا علیه جمهوری اسلامی ایران، در پی ارائه پاسخ به این پرسش است که ریشه این دعاوی در چه عواملی نهفته است و کنشگران این عرصه چه هدفی را از طرح مسائل حقوق بشری دنبال می‌کنند؟ یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که سه عامل «حاکمیت ارزش‌های اسلامی در ایران»، «تلاش ایران برای به‌چالش کشاندن ارزش‌های حقوق بشری نظم لیبرالی»، و نیز «تلاش ایران برای تقویت ساخت درونی قدرت»، موجب بروز چالش‌های حقوق بشری برای آن شده است. از این منظر، ایران درصدد تثبیت هویت دینی و اسلامی خود بوده و بروز تعارض‌ها در برخی زمینه‌ها ریشه در این موضوع دارد. از سوی دیگر، ایران درصدد ارائه الگویی جایگزین از زیست انسانی در جهان معاصر مبتنی بر معنویت‌گرایی و خداباوری است. وجه آخر نیز به تلاش ایران برای تقویت فرایندهای ملت‌سازی و دولت‌سازی در داخل بازمی‌گردد که هر یک از این عوامل، منجر به ایجاد اصطکاک با برخی هنجارهای حقوق بشری غربی می‌شود.

واژگان کلیدی: حقوق بشر، جمهوری اسلامی ایران، اتحادیه اروپا، چالش، تحلیل مضمون.

^۱ استادیار گروه اندیشه سیاسی در اسلام، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، تهران، ایران. Mahmoodikia@ri-khomeini.ac.ir

مقدمه

انقلاب اسلامی از سالیان آغازین حیات خود همواره با چالش‌های مختلفی در تعامل با قطب‌های قدرت در نظام بین‌الملل مواجه بوده است. موضوعاتی چون مسئله حقوق بشر، فعالیت‌های هسته‌ای و نیز قدرت موشکی ایران از جمله چالش‌برانگیزترین مسائلی بوده است که حتی در برهه‌هایی به ایجاد اجماع بین‌المللی علیه ایران انجامیده است. مسئله حقوق بشر یکی از قدیمی‌ترین چالش‌هایی است که ایران پس از انقلاب با آن روبه‌رو شده است. اتحادیه اروپا و نیز ارگان‌های حقوق بشری سازمان ملل همچون کمیسیون حقوق بشر، کمیته سوم مجمع عمومی و مجمع عمومی سازمان ملل متحد محلی برای طرح دعاوی حقوق بشری علیه جمهوری اسلامی ایران بوده است. بررسی اسناد موجود در این زمینه حاکی از حجم قابل‌توجهی از قطعنامه‌ها و بیانه‌ها علیه وضعیت حقوق بشر در ایران است و فهرست طولانی از افراد و نهادهای ایرانی به اتهام نقض حقوق بشر، در فهرست اقدامات محدودکننده این نهادهای بین‌المللی قرار گرفته‌اند.

فرضیه این پژوهش از این قرار است که حتی در صورت امکان عادی‌سازی پرونده دعاوی هسته‌ای و موشکی، مسئله حقوق بشر به‌عنوان مادر چالش‌های ایران و قطب‌های قدرت نظام بین‌الملل همچنان باقی بماند؛ چراکه بحث حقوق بشر ارتباط وثیقی با عناصر گفتمانی، زیست تاریخی و فرهنگی و نیز نظام هنجارها، باورها و ارزش‌های ایرانیان دارد.

با توجه به گستره وسیع ادبیات موجود، این پژوهش صرفاً بر وضعیت دعاوی حقوق بشری بین ایران و اتحادیه اروپا تمرکز دارد؛ از این رو محقق برای بررسی فرضیه مطرح‌شده با مراجعه به اسناد حقوق بشری اتحادیه اروپا و با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون سعی می‌کند مضامین فراگیر شکل‌دهنده به وضعیت تعارض را شناسایی کند و راهکارهای برون‌رفت از این وضعیت را به بحث و بررسی بگذارد.

۱. ادبیات موجود

بر اساس بررسی‌های انجام‌شده، تحقیقات موجود در زمینه موضوع این پژوهش چندان گسترده نیست و به‌رغم اهمیت و سابقه وضعیت چالشی ایران با اتحادیه اروپا در زمینه حقوق بشر، پژوهش‌های محققان ایرانی بیشتر بر مطالعات مقایسه‌ای تمرکز داشته است. برای نمونه، الوندی و

کیانی (۱۳۹۳)، و عباسی و عزیزی (۱۳۹۷) به بررسی مقایسه‌ای سیاست حقوق بشری اتحادیه اروپا در قبال جمهوری اسلامی ایران و عربستان پرداخته‌اند. گلشن‌پژوه و الوندی (۱۳۹۴) نیز به بررسی مقایسه‌ای سیاست حقوق بشری اتحادیه اروپا در قبال ایران و بحرین پرداخته‌اند.

دسته دیگری از پژوهش‌ها به بررسی تأثیرات سیاسی و اقتصادی حقوق بشر بر روابط ایران و اتحادیه اروپا اختصاص دارد. عباسی (۱۳۹۲)، ذاکریان (۱۳۸۶) و عبدخدایی (۱۳۸۹) از نمونه پژوهش‌هایی هستند که در پی بررسی نقش حقوق بشر در بروز واگرایی سیاسی بین ایران و اتحادیه اروپا هستند. بیات (۱۳۹۷) به تأثیرات موضوع حقوق بشر بر روابط تجاری ایران و اتحادیه اروپا پرداخته است و بزرگمهری و عزیزی (۱۳۹۲) بر بررسی اسنادی چالش‌های حقوق بشری ایران و اتحادیه اروپا تمرکز داشته‌اند.

دسته سوم از پژوهش‌های موجود، فارغ از تمرکز بر چالش‌های موجود میان ایران و اتحادیه اروپا، حقوق بشر را به‌مثابه ابزار سیاست اروپا تلقی کرده‌اند. حبیبی و همکاران (۱۳۹۳) و رحمانی (۱۳۸۴) با همین رویکرد به بررسی جایگاه حقوق بشر در ترسیم راهبرد سیاست خارجی اتحادیه اروپا پرداخته‌اند.

با توجه به پژوهش‌های موجود، می‌توان نتیجه گرفت بیشتر تحقیقات موجود، به وضعیت پسابحران یا نتایج و پیامدهای آن مربوط می‌شوند و محقق، به پژوهشی که رویکرد علت‌شناسانه به عوامل شکل‌دهنده به وضعیت بحران داشته باشد، دست نیافته است؛ از همین رو، این مقاله با بررسی مضامین موجود در اسناد مربوطه در پی آن است تا نخست شبکه مضامین شکل‌دهنده به وضعیت چالش را شناسایی کرده و سپس با طرح سناریوهای محتمل، راهکارهای برون‌رفت از این وضعیت را پیشنهاد دهد.

۲. روش پژوهش

روش انتخاب‌شده برای این پژوهش روش تحلیل مضمون است که هم برای بیان واقعیت و هم برای تبیین آن به کار می‌رود. البته به دلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون، باید به روایی و پایایی آن بیشتر توجه شود و به همین دلیل تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی، دقت و زمان بیشتری طلب می‌کند.

تحلیل مضمون به روش‌های گوناگونی قابل اجرا و استفاده است. در تحلیل مضمون، چهار روش «قالب مضامین»، «تحلیل مقایسه‌ای»، «ماتریس مضامین» و «شبکه مضامین» مرسوم است (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷۲) که در این پژوهش از شیوه چهارم یعنی شبکه مضامین استفاده شده است. شبکه مضامین روش مناسبی در تحلیل مضمون است که *آتراید - استیرلینگ*^۱ آن را توسعه داده‌اند. شبکه مضامین بر اساس روندی مشخص، صدق قضایای پدیده را از متن بیرون می‌کشد (مضامین پایه)؛ سپس با دسته‌بندی این مضامین پایه‌ای و خلاصه‌سازی‌شان، به اصول مجردتر و انتزاعی‌تر دست پیدا می‌کند که به آن‌ها مضامین سازمان‌دهنده گفته می‌شود. در گام سوم، این مضامین عالی در قالب استعاره‌های اساسی گنجانده شده و به صورت مضامین حاکم بر کل متن درمی‌آیند. سپس به صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم و مضامین برجسته هریک از این سه سطح همراه با روابط میان آن‌ها نشان داده می‌شود. برخلاف روش قالب مضامین، شبکه‌های مضامین به صورت گرافیکی و شبیه تارنما نشان داده می‌شوند تا تصور وجود هرگونه سلسله‌مراتب در میان آن‌ها از بین برود، باعث شناوری مضامین شود و بر وابستگی و ارتباط متقابل میان شبکه تأکید شود. در این نوع تحلیل، کوشش می‌شود از مضامین پایه‌ای که آشکار و مصرح هستند به سوی مضامین انتزاعی‌تر و کلی‌تر حرکت شود تا به مضمون (یا مضامین) اصلی متن دست پیدا کنیم.

۳. مواضع حقوق بشری اتحادیه اروپا درباره ایران؛ بررسی اسنادی

از منظر تاریخی، در طول چهار دهه اخیر، اتحادیه اروپا همواره موتور محرکه تهیه پیش‌نویس، گردآوری امضا و بسیج همه امکانات برای تصویب قطعنامه‌های حقوق بشری علیه ایران در کمیسیون حقوق بشر، کمیته سوم مجمع عمومی و مجمع عمومی سازمان ملل متحد بوده است. این اتحادیه همواره نگرانی خود را از وضعیت ادعایی نقض حقوق بشر در حوزه‌هایی چون زنان، وضعیت اقلیت‌های خاص و مطبوعات ابراز داشته و این مسئله موجب شده است تا ادعای نقض حقوق بشر همواره بر روابط ایران و اتحادیه اروپا تأثیر منفی داشته باشد تا بدان‌جا که اتحادیه اروپا گسترش روابط اقتصادی و تجاری با جمهوری اسلامی ایران را منوط به حل چالش‌های حقوق بشری کرده است (بزرگمهری و عزیزی، ۱۳۹۲: ۷۸-۷۷).

۱. Attride- Stirling

اتحادیه اروپا برای پیشبرد اهداف حقوق بشری و روند مردم‌سالاری در روابط خارجی تاکنون از ابزارهای مختلفی بهره برده است. برخی از این ابزارها همان ابزارهای دیپلماسی و سیاست خارجی مانند اعلامیه‌ها، اقدامات سیاسی و نیز قطعنامه‌ها و مداخله‌ها در چهارچوب سازمان ملل متحد است. اتحادیه اروپا از طریق برنامه‌های مختلف همکاری و کمک که در کشورهای ثالث اجرا می‌کند و انجام گفت‌وگوهای سیاسی، به پیشبرد حقوق بشر و روند دموکراسی می‌پردازد. برای این کار اتحادیه اروپا از مبنای حقوقی خاصی پیروی می‌کند که به نام «بند حقوق بشر» شناخته می‌شود و تقریباً در تمامی موافقت‌نامه‌های اتحادیه اروپا به کشورهای ثالث، در قالب یکی از شروط و مؤلفه‌های اساسی گنجانده می‌شود (عباسی، ۱۳۹۲: ۱۷).

تلاش‌های اروپایی برای بهره‌گیری از اهرم حقوق بشر علیه ایران سابقه بسیار طولانی دارد و اتحادیه اروپا یکی از بازیگران اصلی در بحث پیگیری دعای حقوق بشری علیه جمهوری اسلامی ایران در مجامع بین‌المللی است. عمده موارد ادعایی بر محورهایی چون ادعای وجود شکنجه و مجازات‌های خشن و نقض حقوق کودک، ادعای نبود آزادی (آزادی بیان، وضعیت مطبوعات، روشنفکران، فعالان سیاسی و غیره)، ادعای نقض حقوق اقلیت‌ها و تبعیض علیه زنان بوده است که بیشترین نمود خود را در بیانیه‌های نماینده عالی، شورای وزیران، ریاست دوره‌ای اتحادیه و قطعنامه‌های پارلمان و غیره داشته است.

۱-۳. اقدامات نمایندگان عالی و نیز شورای وزیران اتحادیه اروپا

۱. انتشار گزارش سالانه «حقوق بشر و دموکراسی در جهان» از سال ۱۹۹۹ تاکنون به‌عنوان بخش مهمی از سیاست خارجی اتحادیه اروپا. به طور معمول در برخی از این گزارش‌ها در سال‌های متمادی، بخشی به وضعیت حقوق بشر در ایران اختصاص یافته است و نسبت به نقض آزادی‌های اساسی بشر و نیز موضوعاتی چون حقوق مخالفان، وضعیت مطبوعات، آزادی اجتماعات، اجرای احکام شریعت و غیره ابزار نگرانی شده است.

۲. اعمال اقدامات محدودکننده از سال ۲۰۱۱ تاکنون (۲۰۲۰) به بهانه نقض جدی حقوق بشر در ایران به دنبال اغتشاشات پس از انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۱۳۸۸. این اقدامات شامل تحریم

۱. بنا بر تصمیم شورای اتحادیه اروپا سند شماره 2011/235/CFSP مورخ ۱۲ آوریل ۲۰۱۱

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3fb907e4-8d65-4340-9f2e-b9a0ad360651/language-en>

سفر و نیز مسدودکردن دارایی‌های ۸۲ فرد و یک نهاد ایرانی و نیز ممنوعیت صادرات تجهیزاتی می‌شود که امکان استفاده از آن‌ها در سرکوب داخلی متعرضان وجود دارد و نیز تجهیزاتی که برای نظارت بر ارتباطات از راه دور استفاده می‌شوند. البته افراد و نهادهای مشمول این اقدامات محدودکننده در حال افزوده شدن هستند؛ چنانچه بنا بر اعلام نماینده عالی اتحادیه اروپا در ۱۸ می ۲۰۲۰ اقدامات محدودکننده اتحادیه اروپا علیه جمهوری اسلامی برای یک سال دیگر تمدید شد و فهرست افراد و نهادهای مشمول اقدامات محدودکننده در پیوست تصمیم شماره 2011/235/CFSP نیز باید اصلاح شود (Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the alignment of certain countries concerning restrictive measures directed against certain persons and entities in view of the situation in Iran).

۳. نماینده عالی اتحادیه اروپا در ۲ ژانویه ۲۰۱۸ با صدور اعلامیه‌ای از افزایش خشونت‌ها و نیز از بین رفتن غیرقابل قبول زندگی انسانی در ایران اظهار نگرانی کرد (Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the situation in Iran).

۴. اتحادیه اروپا طی بیانیه‌ای در ۹ ژانویه ۲۰۱۹، از اضافه شدن دو فرد ایرانی و نیز یک نهاد ایرانی (اداره امنیت داخلی وزارت اطلاعات) به فهرست تروریستی اتحادیه اروپا در پی حملات تروریستی خنثی شده به خاک اروپا خبر داد (Fight against terrorism: Council renews the designations on the EU terrorist list and adds two Iranian individuals and one Iranian entity in response to recent foiled attacks on European soil).

۵. نماینده عالی اتحادیه اروپا در ۸ دسامبر ۲۰۱۹ نسبت به نحوه واکنش نیروهای امنیتی ایران علیه تظاهرات اخیر در پی افزایش نارضایتی‌های اقتصادی اظهار نگرانی می‌کند و خواستار تحقیقات شفاف از سوی ایران برای روشن کردن تعداد کشته‌شدگان، دستگیرشدگان و نیز آزادسازی سریع بازداشت‌شدگان است (Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the recent protests in Iran).

۲-۳. بیانیه‌های رییس دوره‌ای کمیسیون اتحادیه اروپا درباره وضعیت حقوق بشر در ایران^۱

یکی دیگر از ارکان اتحادیه اروپا، ریاست دوره‌ای کمیسیون این اتحادیه است که بیانیه‌های صادره از آن به نمایندگی از تمامی اعضای اتحادیه صادر می‌شود. مستندات قابل دسترس در تارنمای کمیسیون

۱. https://ec.europa.eu/info/index_en

اروپایی حاکی از آن است که طی سالیان پس از پیروزی انقلاب اسلامی، حجم قابل توجهی از موضوعات حقوق بشری ایران با صدور ۳۰ بیانیه همواره مورد توجه این نهاد بوده است. عمده توجه آن‌ها بر مسائلی چون اعدام‌ها، مجازات سنگسار، وضعیت فعالان حقوق بشر، اقلیت‌های مذهبی و فعالان سیاسی تمرکز داشته است.

جدول شماره ۱. دعاوی حقوق بشری رییس دوره‌ای کمیسیون اتحادیه اروپا علیه ایران

ردیف	تاریخ	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۱.	۱۳ فوریه ۱۹۹۵	بیانیه به مناسبت ششمین سالگرد فتوای ایران علیه سلمان رشدی
۲.	۱۳ فوریه ۱۹۹۶	بیانیه به مناسبت هفتمین سالگرد فتوای ایران علیه سلمان رشدی
۳.	۱۳ فوریه ۱۹۹۷	اعلامیه به مناسبت هشتمین سالگرد فتوای ایران علیه سلمان رشدی
۴.	۲۹ آوریل ۱۹۹۷	اعلامیه اتحادیه اروپا درباره ایران (درخواست از ایران برای خودداری از اقدامات تروریستی از جمله علیه شهروندان ایرانی مقیم خارج و نیز عمل به تعهدات مربوط به منع گسترش سلاح‌های کشتار جمعی و موارد مربوط به حقوق بشر)
۵.	۱۷ فوریه ۱۹۹۸	بیانیه به مناسبت نهمین سالگرد فتوای ایران علیه سلمان رشدی
۶.	۱۶ دسامبر ۱۹۹۸	اظهار نگرانی عمیق نسبت به ناپدیدشدن و قتل مخالفان در ایران همچون داریوش فروهر و همسرش پروانه اسکندری و نیز ارباب نویسندگان و روشنفکران
۷.	۱۵ جولای ۱۹۹۹	اظهار نگرانی از نحوه واکنش پلیس و نیروهای امنیتی ایران نسبت به تظاهرات دانشجویی که از ۸ جولای ۱۹۹۹ در تهران آغاز شده و در شهرهای دیگر گسترش یافته است
۸.	۱۶ ژانویه ۲۰۰۱	اظهار نگرانی درباره احکام دادگاه انقلاب برای مشارکت‌کنندگان در کنفرانس برلین، آوریل ۲۰۰۰
۹.	۱۱ ژوئن ۲۰۰۱	بیانیه درباره انتخابات ریاست‌جمهوری ۸ ژوئن ۲۰۰۱ و تریک انتخاب آقای خاتمی به ریاست‌جمهوری ایران و استقبال از اهداف ایشان در زمینه ارتقای حقوق بشر
۱۰.	۲۸ ژوئن ۲۰۰۵	اعلامیه درباره انتخابات ریاست‌جمهوری در ایران
۱۱.	۲۰ دسامبر ۲۰۰۵	ابراز نگرانی عمیق از استفاده مکرر ایران از مجازات اعدام به‌ویژه اعدام کودکان ابزار نگرانی از رفتار ایران با اقلیت‌های مذهبی و قومی ابزار نگرانی از وضعیت فعالان حقوق بشر
۱۲.	۵ می ۲۰۰۶	اظهار نگرانی از تحولات حقوق بشر در ایران به‌ویژه پرونده عبدالفتاح سلطانی و نیز اعدام تعدادی از مجرمان در زندان اوین در ۱۹ آوریل

ردیف	تاریخ	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۱۳.	۲۶ جولای ۲۰۰۶	اظهار نگرانی از وضعیت آزادی بیان و جایگاه مدافعان حقوق بشر در ایران
۱۴.	۱۰ جولای ۲۰۰۶	بیانیه درباره رامین جهانگللو
۱۵.	۲۹ جولای ۲۰۰۸	اظهار نگرانی و محکومیت شدید اعدام ۲۹ نفر در زندان اوین تهران در ۲۷ جولای ۲۰۰۸
۱۶.	۶ اوت ۲۰۰۸	ابراز نگرانی از وضعیت اقلیت کرد در ایران
۱۷.	۲۵ اوت ۲۰۰۸	بیانیه درباره اعدام رضا حجازی درخواست برای منع اجرای مجازات اعدام نوجوانان زیر سن قانونی
۱۸.	۹ سپتامبر ۲۰۰۸	اظهار نگرانی از وضعیت سلامتی عمادالدین باقی
۱۹.	۲۶ سپتامبر ۲۰۰۸	بیانیه درباره وضعیت افراد متعلق به اقلیت‌های مذهبی در ایران همچون گروندگان ایرانی به مسیحیت و اعضای جامعه بهاییان و صوفیان و نیز اهل سنت
۲۰.	۱۲ نوامبر ۲۰۰۸	بیانیه درباره اعدام جوان افغانستانی در ایران
۲۱.	۱۹ دسامبر ۲۰۰۸	اعدام هم‌زمان ده‌ها ایرانی در زندان اوین در تاریخ ۲۶ نوامبر ۲۰۰۸ فشار قضایی بر فعالان حقوق زنان اظهار نگرانی از وضعیت حسین درخشان، وبلاگ‌نویس ایرانی اظهار نگرانی از وضعیت منصور اسانلو، فعال سندیکالیست ایرانی
۲۲.	۱۳ ژانویه ۲۰۰۹	بیانیه درباره اعدام با سنگسار در مشهد
۲۳.	۲۶ ژانویه ۲۰۰۹	اظهار نگرانی از مجازات اعدام ملا گل حسن، تبعه نوجوان افغانستانی در ۲۱ ژانویه ۲۰۰۹ در زندان اوین تهران درخواست از ایران برای لغو فوری مجازات اعدام نوجوانان
۲۴.	۱۸ مارس ۲۰۰۹	اظهار نگرانی از بازداشت خودسرانه، آزار و اذیت و سایر اقدامات سرکوبگرانه علیه تعدادی از فعالان حقوق زنان اظهار نگرانی از محدودیت‌های فزاینده در آزادی بیان در میان طیفی از مدافعان حقوق بشر، روزنامه‌نگاران، دانشجویان، اتحادیه‌های صنفی
۲۵.	۲۰ آوریل ۲۰۰۹	اظهار نگرانی از وضعیت رکسانا صابری
۲۶.	۳۰ آوریل ۲۰۰۹	اظهار نگرانی از اجرای حکم سنگسار برای مجازات زنا
۲۷.	۸ سپتامبر ۲۰۰۹	بیانیه درباره اعدام‌های قریب‌الوقوع نوجوانان
۲۸.	۹ اکتبر ۲۰۰۹	بیانیه درباره هفدهمین روز جهانی و نیز سومین روز اروپایی علیه مجازات اعدام

ردیف	تاریخ	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۲۹.	۹ اکتبر ۲۰۰۹	اظهار نگرانی از اعدام کودکان در ایران درخواست از ایران برای لغو مجازات اعدام برای جرایمی که پیش از هجده سالگی ارتکاب یافته است درخواست از ایران برای لغو کامل مجازات اعدام
۳۰.	۲۶ اکتبر ۲۰۰۹	ابراز نگرانی از وضعیت بازداشت‌شدگان حوادث پس از انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۲ ژوئن از جمله روزنامه‌نگاران، مدافعان حقوق بشر و فعالان سیاسی همچون مسیح میردامادی، بهزاد نبوی، محمد قوچانی، احمد زیدآبادی، بهمن احمدی، عیسی سحرخیز و شادی صدر اظهار نگرانی از حکم صادره برای کیان تاجبخش اظهار نگرانی از افزایش قابل توجه مجازات اعدام در ایران

۳-۳. اقدامات پارلمان اتحادیه اروپا

بنا بر اطلاعات موجود در پایگاه اینترنتی پارلمان اتحادیه اروپا، از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹، تعداد ۳۵ قطعنامه علیه ایران در حوزه حقوق بشر و پیرامون موضوعاتی چون فقدان آزادی مطبوعات، وضعیت زندانیان سیاسی و غیره صادر شده است. اطلاعات کلی این قطعنامه‌ها در جدول شماره ۲ بیان شده است:

جدول شماره ۲. قطعنامه‌های پارلمان اتحادیه اروپا درباره وضعیت حقوق بشر در ایران

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۱	P5-TA (2000) 0168	۱۳ آوریل ۲۰۰۰	حقوق بشر: زندانیان در ایران	اعدام جاسوسان اسرائیلی در ایران
۲	P5-TA (2000) 0243	۱۸ می ۲۰۰۰	حقوق بشر: ایران	نقض حقوق اساسی و نیز ارعاب و مجازات روزنامه‌نگاران و ناشران اظهار نگرانی از وضعیت اکبر گنجی، روزنامه‌نگار دستگیر شدن شرکت‌کنندگان در کنفرانس برلین

۱. <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۳	P5-TA (2001) 0704	۱۳ دسامبر ۲۰۰۱	روابط اتحادیه اروپا با جمهوری اسلامی ایران	آزادی مطبوعات، حقوق و آزادی‌های فردی اظهار نگرانی از وضعیت برخی از بازداشت‌شدگان همچون عزت‌الله سحابی، علی افشاری، اکبر گنجی، یوسفی اشکوری و امیرعباس امیرانتظام محدودیت‌های زنان
۴	P5-TA (2002) 0522	۲۴ اکتبر ۲۰۰۲	گفت‌وگوی حقوق بشری با ایران	مجازات سنگسار و اعدام مجازات تحقیرآمیز زنان
۵	P5-TA (2002) 0573	۲۱ نوامبر ۲۰۰۲	ایران (موضوع هاشم آقاچری)	اظهار نگرانی از صدور حکم اعدام برای هاشم آقاچری، استاد دانشگاه اصلاح‌طلب ایرانی
۶	P5-TA (2004) 0100	۱۲ فوریه ۲۰۰۴	انتخابات در ایران	تأکید بر به رسمیت شناختن حق حاکمیت مردم ایران و نیز برگزاری انتخابات آزاد انتقاد از نقش شورای نگهبان در وتوی مصوبات مجلس استقبال از استعفای جمعی از نمایندگان ششمین دوره مجلس شورای اسلامی
۷	P6-TA (2004) 0049	۲۸ اکتبر ۲۰۰۴	ایران	اعدام نوجوانان سرکوب آزادی مطبوعات فیلترینگ نشریه‌های آنلاین و وبلاگ‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشته‌شدن زهرا کاظمی، عکاس کانادایی - ایرانی در زندان اوین ادامه حبس روزنامه‌نگاران مجازات سنگسار
۸	P6-TA (2005) 0011	۱۳ ژانویه ۲۰۰۵	شکنجه در ایران	مجازات زنان باردار، نوجوانان و افراد دارای معلولیت ذهنی جلوگیری از انتشار نشریه‌های اینترنتی بازداشت خودسرانه روزنامه‌نگاران و فعالان فضای مجازی مجازات سنگسار

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۹	P6-TA (2005) 0382	۱۳ اکتبر ۲۰۰۵	ایران	اعدام مجرمان نوجوان و اعضای اقلیت‌های مذهبی اظهار نگرانی درباره افزایش دستگیری‌های خودسرانه علیه روزنامه‌نگاران و وبلاگ‌نویسان اظهار نگرانی از وضعیت جسمانی اکبر گنجی مسئله هسته‌ای
۱۰	P6-TA (2005) 0441	۱۷ نوامبر ۲۰۰۵	اظهارات محمود احمدی‌نژاد رییس‌جمهور ایران	واکنش نسبت به اظهارات رییس‌جمهور دربارهٔ محو اسرائیل از نقشه جهان در خلال سخنرانی در کنفرانسی با عنوان «جهان بدون صهیونیسم»
۱۱	P6-TA (2006) 0060	۱۵ فوریه ۲۰۰۶	ایران	اظهار نگرانی از دیدار رییس‌جمهور احمدی‌نژاد با نمایندگان جهاد اسلامی در سفر به سوریه اظهار نگرانی از سخنان تهدیدآمیز رییس‌جمهور احمدی‌نژاد نسبت به اسرائیل مسائل هسته‌ای
۱۲	P6-TA (2006) 0503	۱۶ نوامبر ۲۰۰۶	ایران	زندانیان سیاسی پیگرد قانونی مجرمان نوجوان آزادی بیان آزادی مطبوعات اظهار نگرانی از اظهارات رییس‌جمهور احمدی‌نژاد دربارهٔ پاک‌سازی دانشگاه‌ها از دانشگاهیان لیبرال و سکولار مجازات سنگسار آزادی همجنس‌گرایان و نیز روابط جنسی میان بزرگسالان حقوق اقلیت‌های مذهبی
۱۳	P6-TA (2007) 0488	۲۵ اکتبر ۲۰۰۷	ایران	مجازات سنگسار سرکوب جنبش‌های جامعه مدنی در ایران از جمله مدافعان حقوق زنان، جنبش دانشجویی، مدافعان حقوق اقلیت‌ها، روشنفکران، روزنامه‌نگاران،

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
				وبلاگ نویسان رفع تمامی اشکال تبعیض آمیز حقوق اقلیت های مذهبی و زبانی
۱۴	P6-TA (2008) 0031	۳۱ ژانویه ۲۰۰۸	وضعیت ایران	وضعیت حقوق بشر در ایران (مجازات مرگ و اعدام، سنگسار، ممنوعیت آزادی بیان، ممنوعیت آزادی عقیده و ممنوعیت آزادی مذهبی به ویژه بهاییان) مسئله هسته ای روابط ایران و اتحادیه اروپا
۱۵	P6-TA (2008) 0185	۲۴ آوریل ۲۰۰۸	وضعیت حقوق زنان در ایران	درخواست آزادی شهلا جاهد، متهم به قتل لاله سحرخیزان درخواست از ایران برای تغییر قوانینی که ناقض حقوق اساسی زنان هستند، همچون نابرابری حقوق در ازدواج، طلاق، ارث و عدم انتصاب زنان به عنوان قاضی
۱۶	P6-TA (2008) 0314	۱۹ ژوئن ۲۰۰۸	ایران	رویه محکومیت و مجازات اعدام متخلفان نوجوان جرم زدایی از روابط همجنس گرایان
۱۷	P6-TA (2008) 0412	۴ سپتامبر ۲۰۰۸	ایران	رویه محکومیت قانونی و مجازات اعدام در ایران ممنوعیت اجرای حکم اعدام برای افراد کمتر از ۱۸ سال لغو مجازات سنگسار
۱۸	P6-TA (2009) 0029	۱۵ ژانویه ۲۰۰۹	پرونده شیرین عبادی	اظهار نگرانی از وضعیت شیرین عبادی آزادی زندانیان سیاسی، عقیدتی و اقلیت های مذهبی درخواست برای آزادسازی دانشجویان دستگیر شده در مراسم روز دانشجو در دانشگاه شیراز
۱۹	P6-TA (2009) 0391	۷ می ۲۰۰۹	پرونده رکسانا صابری	اظهار نگرانی از وضعیت رکسانا صابری، روزنامه نگار امریکایی - ایرانی توقف اعدام نوجوانان درخواست برای آزادی فعالان حقوق کار لغو مجازات سنگسار

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۲۰	P7-TA (2009) 0060	۲۲ اکتبر ۲۰۰۹	ایران	اظهار تردید نسبت به صحت نتایج انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۳۸۸ آزادی بدون قید و شرط دستگیرشدگان حوادث پس از انتخابات ریاست‌جمهوری حقوق اقلیت‌های مذهبی و رهبران بهایی لغو مجازات اعدام لغو مجازات اعدام نوجوانان اظهار نگرانی از حقوق فعالان حقوق بشر، روزنامه‌نگاران، وبلاگ‌نویسان، دانشجویان، زنان، همجنس‌گرایان، و اعضای اقلیت‌های مذهبی، قومی و زبانی
۲۱	P6-TA (2010) 0016	۱۰ فوریه ۲۰۱۰	وضعیت ایران	موضوع هسته‌ای روابط ایران و اتحادیه اروپا مباحث حقوق بشری همچون غیرقانونی بودن تماس با شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، دستگیری خودسرانه معترضان و مخالفان ابراز تردید جدی درباره صحت نتایج انتخابات ریاست‌جمهوری ایران مسائل مرتبط با دموکراسی و حقوق بشر همچون حق آزادی اجتماعات، آزادی بیان، جامعه‌عاری از سرکوب و ارباب
۲۲	P7-TA (2010) 0310	۸ سپتامبر ۲۰۱۰	پرونده زهرا بهرامی و سکینه محمدی آشتیانی	وضعیت زهرا بهرامی و سکینه محمدی موارد نقض حقوق بشر مانند مجازات اعدام، سنگسار، ممنوعیت آزادی عقیده و ممنوعیت آزادی مطبوعات، ممنوعیت همجنس‌گرایی
۲۳	P7-TA (2011) 0028	۲۰ ژانویه ۲۰۱۱	حقوق بشر در ایران: پرونده نسرين ستوده	آزادی بیان، عقیده و آزادی مطبوعات آزادی زندانیان سیاسی، روزنامه‌نگاران و مدافعان حقوق بشر از جمله نسرين ستوده

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۲۴	P7-TA (2011) 0096	۱۰ مارس ۲۰۱۱	رویکرد اتحادیه اروپا نسبت به ایران	وضعیت داخلی ایران (کاستی‌های اقتصادی همچون تورم، بیکاری، کمبود انرژی، هدررفت بودجه‌های عمومی و بخش دولتی ناکارآمد، کنترل و سرکوب مخالفان دانشجویی) پرونده هسته‌ای ایران حقوق بشر (لغو تبعیض‌ها بر اساس گرایش جنسی، لغو مجازات اعدام، وضعیت اقلیت‌های قومی و مذهبی، مجازات سنگسار، نقض حقوق جامعه بهایی، اعدام گسترده نوجوانان، بازداشت‌های خودسرانه پس از انتخابات ریاست‌جمهوری، ابراز نگرانی از سانسور و سرکوب هنرمندان، کارگردانان و نویسندگان) روابط خارجی (انکار هولوکاست، سیاست محو اسرائیل)
۲۵	P7-TA (2011) 0517	۱۷ نوامبر ۲۰۱۱	نقض حقوق بشر در ایران	ابراز نگرانی از وضعیت حقوق بشر در ایران، همچون تعداد فزاینده زندانیان سیاسی، تعدادی بالای اعدام از جمله نوجوانان، شکنجه گسترده و محاکمه‌های ناعادلانه محکومیت شدید مجازات اعدام در ایران درخواست برای آزادی زندانیان سیاسی همچون میرحسین موسوی و مهدی کروبی، وکلای حقوق بشر و فعالان دانشجویی درخواست برای قوانین پیگرد قانونی و مجازات افراد به دلیل تمایلات جنسی یا هویت جنسی درخواست آزادی تغییر دین در ایران
۲۶	P7-TA (2012) 0265	۱۴ ژوئن ۲۰۱۲	وضعیت اقلیت‌های قومی در ایران	ابراز نگرانی از وخامت مداوم وضعیت حقوق بشر در ایران از جمله برای اقلیت‌های قومی و مذهبی جلوگیری از آزار و اذیت اقلیت‌های مذهبی همچون مسلمانان غیرشیعه، مسیحیان و نیز اقلیت‌های بهایی لغو مجازات اعدام

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
۲۷	P7-TA (2012) 0463	۲۲ نوامبر ۲۰۱۲	وضعیت حقوق بشر در ایران به ویژه اقدام‌های گسترده و کشته‌شدگان اخیر همچون ویلاگ‌نویس ستار بهشتی	وضعیت حقوق بشر در ایران ابراز نگرانی از وخیم‌تر شدن اوضاع حقوق بشر در ایران همچون روند افزایشی تعداد زندانیان سیاسی و زندانیان عقیدتی، تعداد زیاد اقدام‌ها به ویژه اقدام نوجوانان، شکنجه‌های گسترده و محاکمه‌های ناعادلانه اظهار نگرانی از نحوه مرگ ستار بهشتی درخواست آزادی نسرین ستوده و جعفر پناهی
۲۸	P7-TA (2013) 0422	۱۰ اکتبر ۲۰۱۳	موارد اخیر اعمال خشونت و آزار و اذیت علیه مسیحیان به ویژه در سوریه، پاکستان و پرونده کشیش سعید عابدینی (ایران)	اظهار نگرانی نسبت به صدور حکم حبس برای سعید عابدینی کشیش ایرانی - امریکایی درخواست از ایران برای به رسمیت شناختن حق تغییر آزادانه مذهب
۲۹	P7-TA (2014) 0339	۳ آوریل ۲۰۱۴	استراتژی اتحادیه اروپا در قبال ایران	مسائل هسته‌ای چشم‌انداز روابط اتحادیه اروپا و ایران مسائل منطقه‌ای حقوق بشر (اظهار نگرانی نسبت به محدودیت‌های آزادی اطلاعات، آزادی اجتماعات، آزادی بیان، آزادی دین، آزادی دانشگاهی، و نیز سرکوب و تبعیض بر اساس دین، عقیده، قومیت، جنسیت یا گرایش جنسی)
۳۰	P8-TA (2016) 0402	۲۵ اکتبر ۲۰۱۶	استراتژی اتحادیه اروپا در قبال ایران پس از توافق هسته‌ای	گفت‌وگوی سیاسی تجارت و مسائل اقتصادی همکاری‌های بخشی امنیت منطقه‌ای موضوعات اجتماعی و اقتصادی، حاکمیت قانون،

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
				دموکراسی و حقوق بشر (مجازات اعدام، حقوق اقلیت‌های دینی، قومی و مذهبی، آزادی شهروندان زندانی اروپایی)
۳۱	P8-TA (2018) 0231	۳۱ می ۲۰۱۹	وضعیت اتباع دوتابعیتی زندانی اتحادیه اروپا در ایران	اظهار نگرانی از حبس اتباع تابعیت دوگانه اتحادیه اروپا در ایران درخواست آزادی فوری نازنین زاغری محکوم کردن اقدامات شکنجه و سایر رفتارهای ظالمانه به‌ویژه در بازجویی‌ها استقبال از حذف مجازات اعدام از مجرمان جرایم مرتبط با مواد مخدر
۳۲	P8-TA (2018) 0525	۱۳ دسامبر ۲۰۱۸	نسرين ستوده	درخواست آزادی نسرين ستوده ابراز نگرانی شدید از بازداشت اتباع دوگانه اتحادیه اروپا در ایران درخواست از ایران برای تضمین آزادی مذهبی به‌ویژه درباره اقلیت بهایی
۳۳	P8-TA (2019) 0204	۱۴ مارس ۲۰۱۹	پرونده مدافعان حقوق بشر	درخواست آزادی فوری تمامی بازداشت‌شدگان سیاسی همچون مدافعان حقوق بشر، زندانیان عقیدتی، روزنامه‌نگاران درخواست آزادی بی‌قیدوشرط نسرين ستوده
۳۴	P9-TA (2019) 0112	۱۹ دسامبر ۲۰۱۹	سرکوب خشونت‌آمیز اعتراض‌های اخیر در ایران	ابراز تأسف از استفاده گسترده و نامتناسب از زور علیه معترضان غیرخشونت‌آمیز و نیز درخواست برای اعلام تعداد کشته‌شدگان و نیز انجام تحقیقات سریع، بی‌طرفانه، مستقل و شفاف در این زمینه درخواست آزادی نازنین زاغری محکوم کردن قطع دسترسی به اینترنت
۳۵	P9-TA (2019) 0019	۱۷ سپتامبر ۲۰۱۹	قطعنامه پارلمان اروپا درباره وضعیت مدافعان	درخواست آزادی معترضان به حجاب اجباری در ایران درخواست آزادی فعالان حقوق بشر همچون نسرين ستوده، نرگس محمدی، سپیده قلیان و غیره درخواست آزادی نازنین زاغری و دیگر اتباع دوگانه

ردیف	شماره قطعنامه	تاریخ قطعنامه	عنوان	موضوعات و محورهای ادعایی از وضعیت حقوق بشر در ایران
			حقوق زنان در ایران و نیز دوتابعیتی‌های زندانی اروپایی	اروپایی زندانی در ایران درخواست از ایران برای تجدیدنظر در مقررات تبعیض‌آمیز نسبت به زنان درخواست از ایران برای ممنوعیت فوری اجرای مجازات اعدام برای نوجوانان درخواست از ایران برای اصلاح قوانین جرایم امنیتی

۴. تحلیل مضمون اسناد اتحادیه اروپا درباره وضعیت حقوق بشر در ایران

چنانچه در جداول مربوط به اسناد حقوق بشری اتحادیه اروپا درباره وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران مشاهده شد، این دعاوی طرح گسترده‌ای از موضوعات را دربرمی‌گیرند که از نظر موضوعی می‌توان مضامین آن‌ها را دسته‌بندی کرد. این امر به محقق کمک می‌کند ضمن شناسایی مضامین فراگیر شکل‌دهنده به وضعیت چالش، راهکارهای مناسب را برای برون‌رفت از این وضعیت ارائه کند.

جدول شماره ۳. مضامین پایه‌ای و سازمان‌دهنده (از منظر اسناد اتحادیه اروپا)

ردیف	مضامین پایه‌ای اسناد و دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا	مضامین سازمان‌دهنده دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران
۱	اجرای مجازات اعدام در ایران اجرای مجازات اعدام کودکان و نوجوانان در ایران اجرای مجازات سنگسار صدور فتوای ارتداد سلمان رشدی و تلاش برای حذف فیزیکی وی	ایران تلاش می‌کند حدود شریعت اسلامی را در عرصه داخلی و بین‌المللی به طور مؤثر به اجرا درآورد
۲	ایجاد محدودیت برای فعالان سیاسی همچون فعالان حقوق بشر، فعالان حقوق زنان، روزنامه‌نگاران، وبلاگ‌نویسان، دانشجویان، نمایندگان سندیکاهای کارگری	ایران تلاش می‌کند با ایجاد محدودیت در کنش فعالان سیاسی مانع از شکل‌گیری و نیز تقویت جریان‌های مخالف با جریان حاکم شود

ردیف	مضامین پایه‌ای اسناد و دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا	مضامین سازمان‌دهنده دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران
۳	اعمال محدودیت بر آزادی بیان، آزادی مطبوعات، آزادی اجتماعات، آزادی عقیده، آزادی تغییر دین	ایران تلاش می‌کند با ایجاد محدودیت در آزادی‌های بنیادین، مانع از طرح ایده‌های متفاوت با ارزش‌های نظم حاکم شود
۴	آزادی همجنس‌گرایان آزادی روابط جنسی در میان بزرگسالان جرم‌زدایی از همجنس‌گرایی	ایران به طور اساسی مانع از رواج همجنس‌گرایی در جامعه می‌شود
۵	تشکیک در هولوکاست اعدام جاسوسان اسرائیلی	ایران تلاش می‌کند با تقویت ایده صهیونیسم‌ستیزی، مسیر تحقق آرمان حذف اسرائیل از نقشه جهان را هموار کند
۶	اعمال محدودیت بر اقلیت‌گرد اعمال محدودیت بر جامعه بهایی اعمال محدودیت بر صوفیان	ایران تلاش می‌کند ایجاد محدودیت بر اقلیت‌های مذهبی، قومی و زبانی به‌ویژه اکراد و نیز جامعه بهایی مانع از شکل‌گیری و قدرت‌یابی جریان‌های جدایی‌طلب و نیز فرقه‌های دینی مخالف با هنجارهای دینی حاکم شود

جدول شماره ۴. مضامین سازمان‌دهنده و اهداف ایران از تعقیب مصادیق آن (از منظر اسناد اتحادیه اروپا)

ردیف	مضامین سازمان‌دهنده دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران	اهداف ایران از تعقیب موضوعات مندرج در مضامین سازمان‌دهنده دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا
۱	اجرای حدود شریعت در ایران ممنوعیت همجنس‌گرایی در ایران	تلاش ایران برای تشکیل دولت ایدئولوژیک اسلام‌گرای شیعی در منطقه خاورمیانه
		تلاش ایران برای به‌چالش کشیدن اصول و ارزش‌های حقوق بشر غربی از طریق تقویت شریعت اسلامی
۲	ایجاد محدودیت بر اقلیت‌های مذهبی، قومی و زبانی	تلاش ایران برای تثبیت غلبه و نیز تقویت ماهیت مذهبی شیعی در کشور
		تلاش ایران برای جلوگیری از تقویت قومیت‌گرایی در نواحی

ردیف	مضامین سازمان‌دهنده دعای حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران	اهداف ایران از تعقیب موضوعات مندرج در مضامین سازمان‌دهنده دعای حقوق بشری اتحادیه اروپا
		مرزی خود
		تلاش برای تضعیف یا از میان بردن تفاوت‌های فرهنگی
۳	صهیونیسم‌ستیزی	تلاش ایران برای از بین بردن اسرائیل از نقشه جهان اقدامات ایران در تقویت جبهه مقاومت علیه اسرائیل در منطقه
۴	ایجاد محدودیت در آزادی‌های بنیادین بشر	اجرای سیاست سانسور در ایران ایران تلاش می‌کند ماهیت اسلامی خود را حفظ کند چراکه قوانین شریعت در ایران مانع از آزادی در تغییر دین از اسلام به سایر ادیان می‌شود تلاش ایران برای جلوگیری از طرح مطالبات زنان در جامعه
۵	محدودیت کنش برای فعالان سیاسی	ایران نظامی بسته و آتوریته دارد جلوگیری از شکل‌گیری هسته‌ها و جریان‌های مخالف با نظام حاکم

جدول شماره ۵. مضامین فراگیر در طرح دعای حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران

ردیف	مضامین سازمان‌دهنده در دعای حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران	مضامین فراگیر در دعای حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران	حوزه مضمون
۱	ایران تلاش می‌کند ماهیت اسلامی خود را حفظ کند، چراکه قوانین شریعت در ایران مانع از آزادی در تغییر دین از اسلام به سایر ادیان می‌شود تلاش ایران برای تثبیت غلبه و نیز تقویت ماهیت مذهبی شیعی در کشور تلاش ایران برای به‌چالش کشیدن اصول و ارزش‌های حقوق بشر غربی از طریق تقویت شریعت اسلامی	حاکمیت ارزش‌های اسلامی در ایران	گفتمانی

ردیف	مضامین سازمان‌دهنده در دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران	مضامین فراگیر در دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه ایران	حوزه مضمون
	تلاش ایران برای تشکیل دولت ایدئولوژیک اسلام‌گرای شیعی در خاورمیانه		
۲	جلوگیری از شکل‌گیری هسته‌ها و جریان‌های مخالف با نظام حاکم	تلاش ایران برای تقویت ساخت درونی قدرت در داخل	سیاست داخلی
	ایران نظامی بسته و آتوریته دارد		
	اجرای سیاست سانسور در ایران		
۳	ممنوعیت همجنس‌گرایی در ایران	تلاش ایران برای غیریت‌سازی با هنجارهای حقوق بشری غربی و استمرار اصول سیاست خارجی در عرصه حقوق بشر	سیاست خارجی
	صهیونیسم‌ستیزی و مبارزه با برتری نژادی در جهان		
	تقابل ایران با هنجارهای حقوق بشری نظام بین‌الملل		

نتیجه‌گیری

چنانچه مشاهده می‌شود بیشترین موارد مورد تأکید اتحادیه اروپا در نقض حقوق بشر در ایران به موضوعاتی چون مجازات اعدام، اعدام نوجوانان، ادعای نقض آزادی‌های اقلیت‌های مذهبی به‌ویژه بهاییان، حقوق زنان و وجود قوانین ظالمانه درباره زنان، وضع آزادی بیان و مطبوعات و درخواست برای آزادسازی روزنامه‌نگاران، ناشران، فعالان حقوق زنان و نیز آزادی دوتابعیتی‌های اروپایی از زندان‌های ایران، به‌رسمیت‌شناختن حق تغییر مذهب و در نهایت، به‌رسمیت‌شناختن و جرم‌زدایی از همجنس‌گرایی و روابط جنسی آزاد میان بزرگسالان بازمی‌گردد. این مجموعه از مسائل همواره بر دیگر جنبه‌های همکاری‌های دوجانبه میان اتحادیه اروپا و جمهوری اسلامی ایران سایه انداخته و موجب بروز چالش‌هایی در روابط شده است.

بررسی اسناد دعاوی حقوق بشری اتحادیه اروپا علیه جمهوری اسلامی حاکی از برتری سه عامل

اصلی در پیدایش وضعیت چالش دارد:

نخستین عامل به تفاوت‌های گفتمانی بازمی‌گردد. بی‌شک گفتمان اسلام سیاسی به‌عنوان الگوی حاکم بر کنش ایران، به لحاظ مبانی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی از تفاوت‌های بنیادینی با گفتمان لیبرالی حاکم بر جوامع غربی برخوردار است؛ از همین رو نظام حقوقی حاکم بر ایران نیز از وجوه متفاوتی با نظام حقوق غرب برخوردار خواهد بود. حاکمیت دین اسلام بر تمامی زوایای حکمرانی در جمهوری اسلامی به بروز چالش‌هایی می‌انجامد. طبیعی است نظام اسلامی نمی‌تواند نسبت به موضوعاتی چون آزادی تغییر دین از اسلام به دیگر ادیان، آزادی روابط جنسی میان بزرگسالان خارج از قواعد شرع و قانون و نیز جرم‌زدایی از همجنس‌گرایی در جامعه بی‌تفاوت باشد.

عامل دوم، به تلاش ایران برای ارائه جهان‌نگرشی بدیل برای نظم کنونی بازمی‌گردد. ایران بارها اعلام کرده که درصدد بازسازی و احیای تمدن اسلامی است و برای این منظور ضمن نقد ارزش‌های تفکر لیبرالی غرب، به دنبال پایه‌ریزی و معرفی نظام ارزشی معنویت‌گرا و خدامحور در جامعه انسانی است. پدیدآمدن برخی اصطکاک‌های حقوق بشری از این عامل ریشه می‌گیرد.

سومین عامل شکل‌دهنده به چالش‌های حقوق بشری در روابط ایران با اتحادیه اروپا به مقاومت ایران در برابر آن دسته از هنجارهای دستوری غربی بازمی‌گردد که مخل روند ملت‌سازی و دولت‌سازی در کشور است؛ از این رو مسائلی چون مقاومت ایران در برابر حرکت‌های جدایی‌طلبانه، تفرقه‌افکنی‌های قومی - مذهبی یا مذهب‌سازی در درون، از این منظر قابل‌ارزیابی است.

راهکارهای عملیاتی

با توجه به زمینه‌های بنیادین بروز چالش‌های حقوق بشری در روابط ایران و اتحادیه اروپا، راهکار اصلی تلاش برای «حداقل‌سازی سطح چالش» و نیز «تقویت بُعد مطالبه‌گری (تهاجمی) در زمینه حقوق بشر» است. برای نیل به این راهبرد می‌توان پیشنهادهای ذیل را طرح و با بررسی دقیق‌تر مجامع تصمیم‌سازی، سیاست‌گذاران و کارگزاران نظام، ارائه کرد:

جدول شماره ۶. راهکار عملیاتی برون‌رفت از وضعیت چالش روابط ایران و اتحادیه اروپا در زمینه حقوق بشر

هدف غایی راهبرد	راهکار پیشنهادی	حوزه چالش	ردیف
حداقل سازی سطح چالش	- تداوم گفت‌وگوهای سازنده میان ایران و نهادهای حقوق بشری اتحادیه اروپا - بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت دیپلماسی عمومی در اشکال مختلف (رسانه‌ای، فرهنگی و مبادله‌ای) برای تبیین نظام حقوقی اسلام و نیز ماهیت بشردوستانه احکام آن - تعامل هرچه نزدیک‌تر با سازمان‌های مردم‌نهاد و مستقل فعال اروپایی در زمینه حقوق بشر برای شناخت بی‌واسطه از وضعیت حقوق بشر در ایران - مشارکت فعالانه در رویدادهای علمی و فرهنگی و تعامل با نخبگان علمی و فرهنگی اروپایی در زمینه رفع شبهه‌های موجود در زمینه اتهام‌های حقوق بشری علیه ایران - اعطای بورس‌های تحصیلی و تحقیقاتی در زمینه حقوق بشر اسلامی به اندیشمندان و محققان اروپایی - برگزاری نشست‌های گفت‌وگو میان ادیان در زمینه حقوق بشر - همکاری با کشورهای اسلامی در زمینه حقوق بشر به منظور ایجاد نظام حقوق بشری مشترک اسلامی	چالش‌های ناشی از تعارض‌های سطح گفت‌وگویی	۱
حداقل سازی سطح چالش	- قانون‌گذاری و تسهیل در عملیاتی‌شدن حقوق مندرج در فصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به منظور تحدید حدود و نیز تضمین آزادی‌های اساسی مندرج در قانون همچون آزادی بیان، آزادی مطبوعات، آزادی اجتماعات و آزادی نقد - اصلاح برخی مفاد قانون مجازات کیفری درباره قوانین مرتبط با مجازات اعدام و تمهید مجازات‌های جایگزین (همچون ماده ۴۵ قانون مبارزه با مواد مخدر که منجر به کاهش چشمگیر موارد مشمول مجازات اعدام شد)	چالش‌های ناشی از سیاست‌های داخلی ایران	۲

	- زمینه‌سازی برای دستیابی زنان به حقوق اجتماعی، سیاسی و فرهنگی همچون نقش‌آفرینی بیشتر در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی - افزایش سطح برخورداری مناطق با اقلیت‌های قومی و زبانی از عدالت اجتماعی، عدالت آموزشی و عدالت در سهم منابع و اعتبارهای دولتی - معرفی دستاوردها و پیشرفت‌های حقوق بشری ایران در قالب‌های رسانه‌ای و دیپلماتیک		
تقویت بُعد مطالبه‌گرایانه (تهاجمی) در عرصه حقوق بشر	- طرح دعاوی حقوق بشری در مجامع بین‌المللی دربارهٔ موارد نقض حقوق بشر علیه شهروندان ایرانی همچون تحریم‌های دارویی کشورهای غربی علیه ایران یا ترور شهروندان، دانشمندان و فرماندهان برجسته نظامی ایرانی توسط سازمان‌های اطلاعاتی و گروه‌های نظامی معارض مورد حمایت کشورهای غربی - همکاری با سازمان‌های غیردولتی مستقل فعال در زمینه حقوق بشر برای پیگیری اقدامات ضد بشری رژیم صهیونیستی	چالش‌های ناشی از رویکرد تقابلی گرایانه و غیریت‌سازانه ایران با هنجارهای حقوق بشری غربی	۳

فهرست منابع

- امیدی، علی؛ مهدی‌زاده، روح‌الله؛ محمودی‌رجا، سید زکریا (۱۳۹۵)، «بررسی، تحلیل کاربست رهیافت سناریوسازی در آینده روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی دولت یازدهم و اتحادیه اروپا)»، *فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، دوره ۶، شماره ۲۰.
- الوندی، زهرا؛ کیانی، داود (۱۳۹۳)، «سیاست حقوق بشری اتحادیه اروپا در قبال جمهوری اسلامی ایران و عربستان (از ۲۰۰۸ تاکنون)»، *فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل*، دوره ۷، شماره ۲۸.
- بزرگمهری، مجید؛ عزیزی، علی (۱۳۹۲)، «چالش حقوق بشر در روابط اتحادیه اروپا با جمهوری اسلامی ایران از نگاه اسناد اتحادیه اروپا»، *فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، دوره ۳، شماره ۷.
- بیات، جلیل (۱۳۹۷)، «تأثیر حقوق بشر بر روابط تجاری ایران و اتحادیه اروپا»، *فصلنامه روابط خارجی*، پیاپی ۳۷.
- ثمودی، علیرضا (۱۳۹۸)، «جایگاه حقوق بشر در سیاست خارجی اتحادیه اروپا در قبال جمهوری اسلامی ایران»، *نشریه حقوق بشر*، دوره ۱۴، شماره ۱، پیاپی ۲۷.
- حبیبی، سید مهدی؛ عباسی، محمد؛ مشهدیان، بابک (۱۳۹۳)، «حقوق بشر: ابزار نرم مداخله‌گرایی امریکا و اتحادیه اروپا»، *فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس*، دوره ۵، شماره ۱۸.
- ذاکریان، مهدی (۱۳۸۶)، «گسست‌ها و پیوندهای حقوق بشری اروپا، خاورمیانه و ایران»، *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، سال چهارم، شماره ۱.
- رحمانی، علی (۱۳۸۴)، «حقوق بشر، ابزار سیاست اروپا»، *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، پیاپی ۴.
- عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن؛ شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰)، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد بر تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، *اندیشه مدیریت راهبردی*، سال پنجم، شماره دوم، شماره پیاپی ۱۰.
- عباسی، مجید (۱۳۹۲)، «نقش حقوق بشر در واگرایی سیاسی جمهوری اسلامی و اتحادیه اروپا»، *فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست*، دوره ۲، شماره ۵.
- عباسی، مجید؛ عزیزی، احمد (۱۳۹۷)، «سیاست حقوق بشری اتحادیه اروپا مطالعه تطبیقی جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی»، *فصلنامه سیاست خارجی*، سال ۳۲، شماره ۲.
- عبدخدایی، مجتبی (۱۳۸۹)، «مسئله حقوق بشر در روابط ایران و اتحادیه اروپا»، *فصلنامه سیاست خارجی*، سال ۲۴، شماره ۲.
- گلشن‌پژوه، محمودرضا؛ الوندی، زهرا (۱۳۹۴)، «اتحادیه اروپا و حقوق بشر در ایران و بحرین: تحلیل مقایسه‌ای»، *فصلنامه روابط خارجی*، سال هفتم، شماره ۴.

پایگاه‌های اینترنتی:

Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the recent protests in

Iran, viewed at:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/12/08/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-the-recent-protests-in-iran/>
Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the situation in Iran, viewed at:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/01/02/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-the-situation-in-iran/>

https://ec.europa.eu/info/index_en

<https://www.europarl.europa.eu/portal/en>

Fight against terrorism: Council renews the designations on the EU terrorist list and adds two Iranian individuals and one Iranian entity in response to recent foiled attacks on European soil, viewed at:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/01/09/fight-against-terrorism-council-renews-the-designations-on-the-eu-terrorist-list-and-adds-two-iranian-individuals-and-one-iranian-entity-in-response-to-recent-foiled-attacks-on-european-soil/>

Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the alignment of certain countries concerning restrictive measures directed against certain persons and entities in view of the situation in Iran, viewed at:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/05/18/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-the-alignment-of-certain-countries-with-concerning-restrictive-measures-directed-against-certain-persons-and-entities-in-view-of-the-situation-in-iran/>

Council Decision 2011/235/CFSP of 12 April 2011 concerning restrictive measures directed against certain persons and entities in view of the situation in Iran, Viewed at:

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3fb907e4-8d65-4340-9f2e-b9a0ad360651/language-en>